

МІСЦЕВІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ВИБОРИ 2022 РОКУ В СЛОВАЧЧИНІ: ВПЛИВ НА МІЖПАРТІЙНИЙ БАЛАНС І СТРУКТУРУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ

Войтович В. А.,

аспірант кафедри політології

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID:0009-0007-3533-8705

vojvasia@gmail.com

У статті проаналізовано місцеві та регіональні вибори в Словаччині у контексті виявлення й систематизації змін і тенденцій політико-партійного балансу та структурування політичного простору в цій державі. Визначено роль партійних блоків/коаліцій, а також специфіку партійного представництва у радах/представницьких органах самоврядних країв Словаччини. Досліджено комбінації партійних блоків/коаліцій політичних партій, що брали участь в місцевих та регіональних виборах 2022 року в Словаччині. Встановлено, що електоральний вибір населення Словаччини залишається доволі персоналізованим, оскільки чітко зберігається тенденція до персоніфікації образів політичних партій. Прослідковано зв'язок електоральної підтримки окремих політичних партій в аналізованій виборчій кампанії відповідно до їхніх парламентських чи позапарламентських позицій. Охарактеризовано результати основних учасників виборчих перегонів у регіональному зрізі, а також роль локальних чи загалом субнаціональних партійних проєктів. Простежено структурування партійного простору Словаччини на основі регіональних відмінностей різних країв Словаччини (особливо по лінії «захід–схід»). Додатково визначено параметри ідеологічного позиціонування політичних партій та особливості представництва окремих етнічних груп на місцях. Було встановлено, що долаючи поріг включення та представництва, ромські партії стали політичним інститутом, що представляє інтереси своєї етнічної групи на рівні з «угорськими» партіями, які вже тривалий час репрезентують інтереси угорської меншини в Словаччині. Окрему увагу приділено розподілу учасників місцевих і регіональних виборів на «проукраїнських» і «проросійських», зокрема у відповідності до новітнього спектра партійно-політичного структурування.

Ключові слова: політичні партії, виборчі коаліції, Словаччина, місцеві вибори 2022 року, регіональні вибори 2022 року.

Постановка проблеми. У жовтні 2022 року в Словаччині регіональними та місцевими виборами наразі завершився черговий електоральний цикл, що почався виборами президента цієї країни у 2019 році (крім того, в 2020 році відбулись чергові парламентські вибори, а восени 2023 р. повинні відбутись дострокові парламентські вибори у цій країні). В цій ситуації, а також в умовах міжінституційної кризи й урядової нестабільності місцеві і регіональні вибори безумовно мали вагомий вплив на спрямування та структурування політичного процесу в Словаччині. Адже характер електоральних переваг виборців і їхнє ставлення до окремих політичних партій та об'єднань/коаліцій засвідчив своєрідні тенденції та започаткування відносно нових процесів у політико-партійному просторі цієї країни. Зокрема, в ході виборчих кампаній під час місцевих і регіональних виборів у Словаччині доволі помітно вирізнився фокус структурування політичних акторів на «проукраїнських» та «проросійських». На це беззаперечно вплинуло сприйняття російсько-української війни, а також використання цієї тематики різними політсилами. Цікаво, що такий спектр політико-партійного структурування чи не вперше виявився у політичному процесі Словаччини, що практично засвідчує вплив російської війни проти України на динаміку внутрішньополітичних і міжпартійних процесів в інших країнах і регіонах, особливо в регіоні Центрально-Східної Європи. Саме це й актуалізує і ставить на порядок денний запропонованого дослідження тематику впливу місцевих і регіональних виборів на міжпартійний баланс і структурування політичного простору, передусім використовуючи кейс Словаччини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комплексно особливості перебігу політичних процесів у Словаччині досліджують чимало вчених, серед яких, наприклад, В. Дудінські (2018), А. Полачкова (2018), Д. Лешка (2013), М. Рибар (2020) й інші. Своєю чергою, дуже детальний аналіз й узагальнення електоральних процесів у цій країні зробив Ю. Марушяк (2018). Примітно, що вагомий внесок у розвиток досліджень за напрямом проблематики нашої статті зробили також й українські вчені. Серед них, приміром, варто виділити дослідження А. Ключковича (2020), Ю. Остапця (2021), С. Скриля (2015), В. Бусленка (2018) й інших авторів. Зокрема, А. Ключкович звертається до проблематики розвитку партійної системи і міжпартійних відносин, феномена популізму та соціально-політичних процесів у Словаччині. У фокусі досліджень Ю. Остапця перебуває партіологічний вимір політичного процесу Словаччини. Особливості демократизації політичного режиму Словаччини вдало досліджує С. Скриль. В. Бусленко же звертає свою увагу на особливості міжінституційної взаємодії і змагальності у Словаччині. Окремі аспекти трансформаційних процесів і міжінституційних відносин Словаччини (в тому числі у партійно-електоральному зрізі, хоча й порівняльно і на тлі інших країн Центрально-Східної Європи) досліджують Г. Зеленько (2015), І. Куречко (2015), В. Литвин (2016), А. Романюк (2016) й деякі інші автори. Разом з цим, перелічені автори і їхні доробки для нас є передусім теоретичним бекграундом і рамкою, бо вони не звертаються до тематики місцевих і регіональних виборів 2022 р., на чому власне фокусується наше дослідження.

Мета дослідження полягає в аналізі електоральних переваг виборців за результатами місцевих і регіональних виборів 2022 року в Словаччині, визначені основних напрямів політико-партійного структурування, виявленні тенденцій та прикметних ознак, які сформувались за підсумками аналізованої виборчої кампанії в цій країні.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаємо огляд проблеми з того, що якщо в попередні роки (впродовж попередніх виборчих циклів) два різновиди субнаціональних (ненаціональних) виборів – місцеві і регіональні – в Словаччині чітко розділялись у часі (типово були асинхронними), то в 2022 році ці вибори були проведені в один день і з допомогою однотурового механізму мажоритарної виборчої системи відносно більшої частини. Новий формат же проведення виборів, перш за все, був спрямований на збільшення показників участі виборців. Так, явка на регіональних виборах впродовж 2001–2017 років в середньому становила лише 20,7 відсотка. За підсумками ж регіональних виборів 2022 року показник явки суттєво зріс і становив 43,7 відсотка (Děbics, 2022). Причому ці цифри і явка стали найвищими в історії проведення подібних виборів у Словаччині. Примітно, що явка на місцевих виборах становила 44,6 відсотка – відповідно, найнижчий показник за час проведення аналогічних виборів.

Результати регіональних виборів чітко демонструють, що словаки обрали стабільність, віддавши свої голоси вже знайомим політикам і політичним силам. Так, шість із восьми очільників країв (регіонів Словаччини) та сім із восьми мерів великих міст були переобрані на наступний термін. Загалом же по країні свої посади повернули 70 відсотків мерів. Безпосередньо на посади президентів самоврядних країв були вибрані наступні кандидати (див. рис. 1).

Цікаво, що якщо вибрані президенти самоврядних країв, очільники міст і сіл Словаччини переважно висувались від політичних партій (коаліцій), то у місцевих радах вагоме представництво отримали безпартійні кандидати, серед яких 159 мандатів (Výsledky Spojených, 2022). А вже на виборах до місцевих органів влади більшу роль відіграють місцеві та регіональні питання, а також популярність окремих місцевих активістів, котрі доволі часто висувуються на вибори як безпартійні кандидати (за спеціальними процедурами, окресленими виборчим законодавством Словаччини).

Разом із цим, участь політичних партій у регіональних і місцевих виборах 2022 року в складі саме виборчих коаліцій стала чи не єдиною можливістю для багатьох політичних партій мати своїх представників у місцевих радах. Процес формування виборчих коаліцій політичних партій у порівнянні з місцевими і регіональними виборами 2017 року мав значно інтенсивніший характер, адже відображав реакцію населення на політичну кризу й інституційну нестабільність в країні. Перш за все, цей процес відображався у протистоянні провладних та опозиційних сил, які для досягнення своїх амбітних електоральних цілей часто об'єднувались у виборчі коаліції з партіями, які ідеологічно їм не близькими не є чи не були.

Комбінації виборчих коаліцій політичних партій, що брали участь в місцевих та регіональних виборах 2022 року в Словаччині вирізнялися своєю варіативністю, оскільки об'єднувались великі партії з розгалуженою системою місцевих осередків і малочисельні партії без розвиненої партійної структури, парламентські партії, опозиційні партії, новостворені і вже відомі регіональні політичні проекти тощо. При цьому, ключовими учасниками, які найактивніше об'єднувались у виборчі коаліції і відтак ставали осередками об'єднань були: партія «Свобода і солідарність» (SaS), партія «Християнсько-демократичний рух» (KDH), партія «Голос – Соціал-демократія» (HLAS–SD), партія «Напряма – Словацька соціал-демократія» (SMER–SSD), партія «Звичайні люди та незалежні особистості» (OĽaNO), партія «За людей» (Výsledky Spojených, 2022) (див. таблиця 1).

• Братиславський край – Ю. Дроба (Виборча коаліція «SaS, Progresívne Slovensko, Team Bratislava»)
• Трнавський край – Й. Віскупіч (Виборча коаліція «OLANO-NOVA-KÚ-ZMENA ZDOLA, SaS, KDH, SPOLU, ŠANCA, ODS - Občianski demokrati Slovenska, ZA ĽUDÍ, SME RODINA, OKS, DS, Magyar Fórum - Maďarské fórum»)
• Тренчинський край – Я. Баска (Виборча коаліція «SMER - SD, Hlas - sociálna demokracia, SME RODINA, SNS»)
• Нітранський край – Б. Бецік (Виборча коаліція: «Hlas - sociálna demokracia, SME RODINA»)
• Жилінський край – Е. Юрінова (Виборча коаліція «OLANO-NOVA-KÚ-ZMENA ZDOLA, SME RODINA, ZA ĽUDÍ, DS, ODS - Občianski demokrati Slovenska, ŠANCA, OKS, SaS»)
• Банськобистрицький край – О. Лютнер (Незалежний кандидат)
• Пряшівський край – М. Маджерський (Виборча коаліція «KDH, SME RODINA, SaS, ZA ĽUDÍ»)
• Кошицький край – Р. Трка (Виборча коаліція – KDH, SZÖVETSÉG - ALIANCIA, STAROSTOVIA A NEZÁVISLÍ KANDIDÁTI, ŠANCA, DS)

Рис. 1. Вибрані президенти самоврядних країв Словаччини за результатами регіональних виборів 2022 року (Voľby, 2022)*

* Перелік умовних скорочень: SaS (Sloboda a solidarita) – «Свобода і солідарність»; Progresívne Slovensko – «Прогресивна Словаччина»; Team Bratislava – «Команда Братислави»; OLANO – «Звичайні люди та незалежні особистості»; NOVA – «Нова більшість»; KÚ – Християнський Союз; ZMENA ZDOLA – «Зміна знизу»; KDH – Християнсько-демократичний рух; SPOLU – «Разом – Громадянська демократія»; ŠANCA – «Шанс»; ODS (Občianski demokrati Slovenska) – «Громадські демократи Словаччини»; ZA ĽUDÍ – «За людей»; SME RODINA – «Ми-сім'я»; OKS – Громадянська консервативна партія; DS – Демократична партія; Magyar Fórum - Maďarské fórum – «Угорський форум»; SMER – SD – «Напря́м – Словацька соціал-демократія»; Hlas – sociálna demokracia – «Голос – Соціал-демократія»; SNS – Словацька національна партія; SZÖVETSÉG – ALIANCIA – «Альянс»; Starostovia a Nezavislí Kandidáti – «Мери та незалежні кандидати».

У цьому контексті вартує зазначити, що загалом політичний процес в Словаччині вирізняється досить/відносно чітким ідеологічним позиціонуванням основних політичних партій, адже ідеологічні детермінанти можна простежити на осі перетину «ліві» – «центристи» – «праві». Так, серед партійних представників у місцевих радах переконливу більшість мають репрезентанти: ліберальних партій «Свобода і солідарність» (SaS) та «Прогресивна Словаччина», партії «Християнсько-демократичний рух» (KDH), соціал-демократичної партії «Голос – Соціал-демократія» (HLAS–SD). Натомість партії правого спектру мають значно менше представництво, бо мандати вдалось здобути право-популістській партії «Ми-сім'я» і націонал-консервативній партії «Словацька національна партія» (SNS).

Уваги заслуговує і той факт, що місцеві та регіональні вибори 2022 року в Словаччині стали своєрідним електоральним провалом для кількох відомих і парламентських партій, які були вибрані до вищого законодавчого органу країни в 2020 році (і навіть отримували парламентські мандати й раніше). Зокрема, політична партія «Звичайні люди та незалежні особистості» (OLANO), що станом на момент аналізу мала найбільше представництво у Національній Раді Словаччини (парламенті), на місцевих і регіональних виборах 2022 р. отримала лише 13 представників у радах Трнавського, Пряшівського і Кошицького країв. З цього приводу очевидно, що популістська стратегія, яку вибудувала партія перед парламентськими виборами, спочатку спрацювала. Але прийшовши до влади, політичній силі не вдалось здобути значний авторитет серед словаків, який дозволив би політсилі закінчити цей електоральний цикл на високій ноті. Схожим чином, праворадикальна політична сила «Народна партія нашої Словаччини» (ĽSNS), чия участь у парламентських виборах 2020 року принесла успіх (17 мандатів у Національній Раді Словаччини), у місцевих радах самоврядних країв не отримала жодного представника (Výsledky Spojených, 2022).

Тут вартує додати, що ще одна парламентська політична партія, котра з 2020 року поступово втрачає свої владні позиції, – це ліво-популістська партія «Напря́м – Словацька соціал-демократія» (SMER–SSD). Адже внутрішньопартійні протиріччя призвели до розколу в цій партії, як прямий наслідок чого частина її функціонерів утворила окремий політичний проєкт «Голос – Соціал-демократія» (HLAS–SD). Це зокрема вплинуло на здатність партії змобілізувати своїх виборців і повернутися на попередній рівень участі у політичному житті країни (Ключкович, 2021). Відповідно, партія «Напря́м – Словацька соціал-демократія» (SMER–SSD) на місцевих виборах 2022 року стала осередком формування коаліції на виборах у кожному краї, зокрема об'єднуючись із партіями «Ми-сім'я»,

Партійні композиції рад самоврядних країв за підсумками регіональних виборів 2022 року у Словаччині*

Партії Коаліції	Край							
	Братис- лавський	Трнавський	Тренчин- ський	Нітран- ський	Жилін- ський	Бансько- бистриць- кий	Пряшів- ський	Кошицький
Незалежні кандидати	13	15	19	11	30	23	27	22
SaS, Progresívne Slovensko, Team Bratislava	27							
TÍM RUŽINOV	2							
SOM Slovensko	6							
STANK	2	2						3
Dobrá voľba	1							
HLAS	1							3
SZÖVETSÉG - ALIANCIA	1	13		18		9		11
oľano, NOVA, kú, Zmena zdola, SaS, KDH, SPOLU, Šanca		8			1			
SNS		1			2	1		1
SMER-SD		1			2			
SMER-SD, HLAS-SD, SME RODINA, SNS			19					
KDH, SaS, OKS, Dobrá voľba, SPOLU, ODS, Šanca			5					
KDH, SaS, Tím Kraj Nitra, ŠANCA, SPOLU, ODS - Občianski demokrati Slovenska, DS, OKS, ZA ĽUDÍ				14				
STAROSTOVIA NEKA			1				2	
SME RODINA, Hlas - SD				5				
SMER - SD, SNS				6				
Hlas - SD					12	5		
KDH,DV					8			
SaS, OKS, Skúsme to inak					1			
DOMOV-NS					1			
KDH, SaS, PS, SPOLU, OKS						7		
NOVA						1		
ŠANCA, DS, ODS						1		
SME RODINA						1		
SMER - SD, REPUBLIKA						1		
SMER - SD, Hlas - SD, SZÖVETSÉG - ALIANCIA							16	
KDH, SaS, SME RODINA, ZA ĽUDÍ							16	
OLĀNO-NOVA-KÚ-ZMENA ZDOLA							1	
REPUBLIKA							1	
ÚSVIT							1	
SMER-SD, SME RODINA								5
KDH								4
SaS, PS, Dobrá voľba								2
oľano, NOVA, kú, Zmena zdola, ZA ĽUDÍ								2
DS, ODS, SPOLU, ŠANCA								1
SPOLU, DS, Šanca, Ods								1
SaS, PS, Dobrá voľba								1
OKS								1

*Перелік умовних скорочень: SaS (Sloboda a solidarita) – «Свобода і солідарність»; Progresívne Slovensko – «Прогресивна Словаччина»; Team Bratislava – «Команда Братислави»; OLĀNO – «Звичайні люди та незалежні особистості»; NOVA – «Нова більшість»; KÚ – «Християнський Союз»; ZMENA ZDOLA – «Зміна знизу»; KDH – Християнсько-демократичний рух; SPOLU – «Разом – Громадянська демократія»; ŠANCA – «Шанс»; ODS (Občianski demokrati Slovenska) – «Громадські демократи Словаччини»; ZA ĽUDÍ – «За людей»; SME RODINA – «Ми-сім'я»; OKS – Громадянська консервативна партія; DS – Демократична партія; Magyar Fórum – Maďarské fórum – «Угорський форум»; SMER – SD – «Напря́м – Словацька соціал-демократія»; Hlas – Sociálna demokracia – «Голос – Соціал-демократія»; SNS – Словацька національна партія; SZÖVETSÉG – ALIANCIA – «Альянс»; Starostovia a Nezávislí Kandidáti – «Мери та незалежні кандидати»; TÍM RUŽINOV – «Команда Ружинова»; SOM SLOVENSKO – «Партія муніципалітетів і міст – Я Словаччина»; STANK – «Мери та незалежні кандидати»; DOBRÁ VOĽBA – «Хороший вибір і поміркованість»; HLAS – «Голос»; TÍM KRAJ NITRA – «Команда краю Нітра»; DV – «Хороший вибір і поміркованість»; SKÚSME TO INAK – «Давайте спробуємо це по-іншому»; DOMOV – «Дім»; REPUBLIKA – «Республіка»; ÚSVIT – «Зоря».

«Голос – Соціал-демократія» (HLAS – SD), «Республіка», «Словацька національна партія» (SNS), «Альянс». У такий спосіб цій партії вдалось провести у склади рад самоврядних країв 50 депутатів.

Цікаво і те, що вперше за останні роки у виборчому полі Словаччини не спостерігається домінування політичних партій популістського спрямування. Це дозволяє стверджувати про можливу поступову зміну спектра детермінант електорального вибору словаків. Звісно, характер виборів до місцевих органів влади не сприяє радикальним змінам, однак започаткування нових тенденцій цілком може розпочинатись із місцевих/субнаціональних виборчих кампаній.

У функціонуванні ж партійної системи Словаччини на регіональному рівні значну роль почали відігравати локальні політичні проекти. Зокрема, до таких проектів відносимо «Команду Братислави», «Команду регіону Нітра», «Команду Ружинова». Створення таких локальних партійних проектів переважно спрямоване на обрання в представницькі органи влади на місцях відомих, впливових і впізнаваних політиків в окремих краях. Тому за результатами виборів 2022 року такі партійні проекти досягли своїх електоральних цілей і мають представництво у раді Братиславського краю («Команда Братислави», «Команда Ружинова») та Нітранського краю («Команда регіону Нітра»).

Паралельно із цим, важливо зауважити й той факт, що електоральний вибір населення Словаччини залишається доволі персоналізованим, оскільки чітко зберігається тенденція персоналізації образів політичних партій. Так, політичний імідж лідерів таких політсил, як «Напря́м – Словацька соціал-демократія» (SMER–SSD), «Голос – Соціал-демократія» (HLAS–SD), «За людей», «Звичайні люди та незалежні особистості» (OLaNO), безпосередньо впливає на позиції цілої партії у процесах змагальності за владні ролі (Marušiak, 2018), а відтак і в сенсі міжпартійної змагальності на різних рівнях політики.

Апелюючи до результатів виборів, відзначаємо й значні електоральні успіхи партій етнопціонального спрямування. Так, політична сила «Альянс» (як об'єднання трьох партій – «Партія угорської громади», «Міст» і «Єдність угорської громади») отримала представництво у 52 депутати в п'яти самоврядних краях у Словаччині, зокрема: у Трнавському – 13 мандатів, Кошицькому – 11 мандатів, Нітранському – 18 мандатів, Банськобистрицькому – 9 мандатів, а також в Братиславському – 1 мандат (Výsledky Spojených, 2022). З цього слідує, що політичній силі «Альянс» вдалось покращити свої результати в порівнянні із парламентськими виборами 2020 року, коли вперше за історію всіх скликань Національної Ради Словаччини не було жодного репрезентанта від «угорських» партій (партій угорської національної меншини в Словаччині).

Якщо інтереси угорської меншини на політичній арені Словаччини почали бути представлені з 1998 року (переважно більшість часу), то інтереси ромської етнічної меншини чи не вперше виявились представлені доволі чисельно саме за підсумками місцевих виборів 2022 року. 52 роми або ромки стали мерами словацьких міст та балотувались від таких ромських політичних сил, як «Принцип», «Ромська коаліційна партія» (Výsledky volieb, 2022). Найбільше представників у депутатських складах рад міст ромська спільнота отримала у Банськобистрицькому, Кошицькому та Пряшівському краях. Тобто долаючи поріг включення і представництва, ромські партії стали політичним інститутом, який представляє інтереси своєї етнічної групи на рівні з «угорськими» партіями, які вже тривалий час репрезентують інтереси угорської меншини.

Релевантно і те, що симпатії жителів щодо основних учасників виборчих перегонів у регіональному зрізі чітко демонструють, що мешканці заходу країни переважно підтримують ліберальні та центристські сили («Свобода і солідарність» (SaS), «Прогресивна Словаччина»). Також в краях на заході Словаччини активно створюються нові політичні проекти, які мають популярність серед виборців. Схід ж навпаки залишається чи не єдиною електоральною опорою опозиційної партії «Напря́м – Словацька соціал-демократія» (SMER–SSD), партії экс-очільника уряду країни Роберта Фіцо. Також у східних краях в складі коаліцій вагоме представництво отримали такі політичні сили, як «Ми-сім'я» і «За людей». На півночі ж країни мали успіх Християнсько-демократичний рух (KDH) і політична партія «Голос – Соціал-демократія» (HLAS–SD). Врешті-решт, на півдні в населених пунктах – місцях компактного проживання угорської спільноти – хороші результати здобуло об'єднання «Альянс». А на південному-сході – біля прикордоння – вагомі успіхи отримали політичні партії «Принцип» і «Ромська коаліційна партія» (Výsledky Spojených, 2022). Відтак можна стверджувати, що по лінії «захід–схід» Словаччини простежується структурування партійно-політичного простору та змінюються показники волатильності голосування виборців за окремі політичні сили.

Примітно й те, що серед учасників місцевої виборчої кампанії 2022 року в Словаччині за своєю політичною риторикою помітно виділялись «проросійські» політичні сили. На тлі підтримки провладним табором України в її боротьбі проти російського агресора такі політичні партії, як «Напря́м – Словацька соціал-демократія» (SMER–SSD) і «Народна партія нашої Словаччини» (ĽSNS), намагались всіляко просувати російські наративи. Роберт Фіцо – лідер «SMER–SSD» – був головним ініціатором анти-українського руху в Словаччині та безпосередньо перед місцевими і регіональними виборами

активно поширював «проросійські» тези. Політичні партії «Народна партія нашої Словаччини» (ĽSNS) та «Республіка» завзято критикували військову допомогу Україні та заявляли, що чинний уряд Словаччини (станом на момент аналізу) через підтримку України фактично втягнув у війну і саме Словаччину (Strany, 2022). Також «проросійські» лобісти в Словаччині були ретрансляторами російської пропаганди (Лісничук, 2015) у всіх можливих засобах масової інформації. Представники ж «Прогресивної Словаччини» і Християнсько-демократичного руху Словаччини (KDN) вказували на глибоку поляризацію суспільства, яка виникла через поширення дезінформації та «дешевого» політичного популізму представниками «проросійських партій» (Strany, 2022).

Відтак прослідковується фокус структурування політичних партій у Словаччині на «проукраїнські» і «проросійські». До «проукраїнських» партій відносимо: «Прогресивна Словаччина» – партію (чинної на момент аналізу) президентки Зузани Чапутової, Християнсько-демократичну партію Словаччини (KDN) і партію «Свобода і солідарність» (SaS). Натомість до «проросійських» партій відносимо «Напряма – Словацька соціал-демократія» (SMER–SSD), «Народна партія нашої Словаччини» (ĽSNS) та «Республіка». Також ці два табори партій можна поділити за більш усталеними позиціями, зокрема на «проєвропейських» та «евроскептиків». Найвищий відсоток підтримки «проукраїнських» сил в рамках місцевих виборів фіксуємо на заході Словаччини – Братиславський і Трнавський краї, а відповідно «проросійських» сил – на сході Словаччини – Пряшівський та Кошицький краї. В цілому же по країні «проросійські» сили отримали значно обмежене представництво на місцевому рівні, адже виборці підтримали переважно безпартійних кандидатів і представників «проукраїнських» політичних сил у складі різних виборчих коаліцій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Загалом треба констатувати, що місцеві і регіональні вибори 2022 року в Словаччині продемонстрували чимало змін балансу політичних сил цієї країни і якісно засвідчили формування окремих тенденцій політико-партійного структурування її політичного простору. Зокрема, вибори засвідчили тенденцію формування партійних коаліцій у Словаччині, причому переважно безпосередньо перед самим початком виборчої кампанії. Такі виборчі коаліції вирізняються варіативністю і допомагають долати бар'єр репрезентації якомога більшої кількості політичних партій.

Водночас виборча кампанія 2022 року знову-таки мала чітке ідеологічне позиціонування, за підсумками якого партіям лівого і центристського спектра вдалось краще змобілізувати свій електорат, аніж партіям правого спектра. Місцеві та регіональні вибори 2022 року в Словаччині постали своєрідним електоральним провалом для кількох парламентських партій, з яких OĽaNO, ĽSNS, SMER–SSD. Вперше за останні роки в електоральному полі Словаччини не спостерігається домінування політичних партій популістського спрямування, що дозволяє стверджувати про можливу поступову зміну спектра детермінант електорального вибору словаків.

У доповнення, в функціонуванні партійної системи Словаччини саме на регіональному рівні значну роль розпочали відігравати локальні політичні проєкти («Команда Братислави», «Команда регіону Нітра», «Команда Ружинова»). Відзначаємо й значні виборчі успіхи партій етнопатрістичного спрямування, які чи не вперше доволі чисельно представляють і угорську, і ромську етнічні групи. Також простежується структурування партійного простору Словаччини на основі регіональних відмінностей різних країв Словаччини (особливо по лінії «захід–схід»). До новітнього спектра партійного структурування відносимо й поділ учасників виборчих перегонів на «проукраїнських» і «проросійських», зокрема за критерієм підтримки чи не підтримки України у війні з російським загарбником. Встановлено, що за результатами місцевих і регіональних виборів у Словаччині «проросійським» політичним силам не вдалось завоювати провідні позиції у радах самоврядних країв.

В цілому отримані висновки можна використовувати в структуруванні політичних акторів на місцевому та регіональному, а також національному рівні політики й урядування як у Словаччині, так і, за аналогією, в інших країнах Центрально-Східної Європи. На підставі такого структурування можна, серед іншого, зрозуміти та виявити опціонал можливої нейтралізації антиукраїнських наративів та впливу проросійських лобістів в окремих країнах регіону і навіть поза його географічними рамками.

Voitovych V. Local and regional elections in Slovakia in 2022: The impact on the inter-party balance and structuring of the political space

The article analyzes local and regional elections in Slovakia in the context of identifying and systematizing the changes and trends in the political-party balance and structuring of the political space in this country. The author identifies the role of party blocs/coalitions, as well as the specifics of party representation in the councils/representative bodies of self-governing regions of Slovakia. The combinations of party blocs/coalitions of political parties participating in 2022 local and regional elections in Slovakia

are also studied. The author states that the electoral choice of the Slovakian population remains quite personalized, since the tendency to personify the images of political parties is clearly preserved. Given this, the relationship between the electoral support of separate political parties in the analyzed election campaign is traced in accordance with their parliamentary or non-parliamentary positions. The study characterizes the results of the main participants of the election races in the regional dimension, as well as the role of local or subnational party projects. The researcher traces the structuring of the party space in Slovakia based on the regional differences of various regions of Slovakia (especially along the «west-east» line). In addition, the parameters of the ideological positioning of political parties, as well as the peculiarities of the representation of separate ethnic groups at local level are determined. It is revealed that (overcoming the threshold of inclusion and representation) Roma parties have become a political institution that represents the interests of their ethnic group on a par with «Hungarian» parties, which have been representing the interests of the Hungarian minority in Slovakia for a long time. Finally, particular attention is paid to the division of the participants of local and regional elections into «pro-Ukrainian» and «pro-Russian» ones, in particular in accordance with the newest spectrum of party-political structuring.

Key words: political parties, electoral coalitions, Slovakia, local elections in 2022, regional elections in 2022.

Література:

1. Бусленко В. Парламентська опозиція та уряд в Словаччині в 2010–2014 рр. Політичне життя. 2018. № 3. С. 15–20.
2. Зеленько Г. Передумови формування конструктивної опозиції в країнах Вишеградської групи. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України. 2015. № 2. С. 64–84.
3. Ключкович А. Партійно-політичний розвиток Словаччини в контексті парламентських виборів 2020 року: ключові тренди та виклики. Політичні партії і вибори: українські та світові практики : зб. ст. і тез за результатами п'ятої міжнародної наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 28 листопада 2020 року. за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. №5. С. 280–285.
4. Лісничук О. Проросійське політичне лобі в країнах Євросоюзу в контексті кризи на Донбасі. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2015. № 5-6. С. 65–98.
5. Остапець Ю., Ключкович А. Партійна система Словаччини: проблеми функціонування та тенденції розвитку на сучасному етапі. Регіональні студії. 2021. № 24. С. 59–66.
6. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2016. 548 с.
7. Скриль С. Реформування політичних систем Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини в умовах інтеграції до Європейського Союзу. European political and law discourse. 2015. С. 90–93.
8. Чміль І. Особливості трансформації суспільних рухів у політичні партії (на прикладі Чехії та Словаччини). Studium Europy Środkowej i Wschodniej. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie: Kutno. 2015. №. 3. С. 7–16.
9. Dębiec K. Slovak local and regional elections: stability above all. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-11-03/slovak-local-and-regional-elections-stability-above-all>.
10. Leška D. Hlavné etapy formování systému politických stran na Slovensku po roku 1989. Sociológia. 2013. Č. 1. S. 71–88.
11. Rybář M. "Slovakia," in The European Parliament Elections of 2019 in East-Central Europe: Second-Order Euroscepticism. Cham, Switzerland: Palgrave. 2020. S. 229–51.
12. Marušiak J. Regional Elections in Slovakia – a New Reformation of the Slovak Political Scene?. Contemporary European Studies. 2018. №1. S. 25–42.
13. Polačková A. Dudinský V. Tranzičný proces a východiskové podmienky stranického pluralizmu v Československu. Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами наук. конф. "Політичні партії і вибори : українські та світові практики" (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 21 жовтня 2017 року. відп. за випуск Анатолій Романюк, Віталій Литвин. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. № 2. С. 209–218.
14. Strany PS a KDH vítajú postoj Slovenska po útoku Ruska na Ukrajinu, ĽSNS a Republika ho kritizujú. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/hyZbk9A/strany-ps-a-kdh-vitaju-postojslovenska-po-utoku-ruska-na-ukrajinu-lsns-a-republika-ho-kritizuju/>

15. Voľby do VÚC 2022. URL: <https://www.cas.sk/vuc-volby/2022/>
16. Výsledky Spojených Regionálnych Volieb 2022. URL: <https://volby.sme.sk/regionalne-volby/2022/vysledky>
17. Výsledky volieb 2022: Rekordný počet Rómov a Rómiok sa stane starostom či starostkou. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/wJmUOYU/vysledky-volieb-2022-rekordnypocet-romov-a-romiek-sa-stane-starostom-ci-starostkou/>

References:

1. Buslenko V. (2018) Parlamentska opozycja ta uriad v Slovachchyni v 2010–2014 rr. [Parliamentary opposition and government in Slovakia in 2010–2014 pp.]. Politychne zhyttia, 2018. №3. S. 15–20. [in Ukrainian]
2. Chmil I. (2015) Osoblyvosti transformatsii suspilnykh rukhiv u politychni partii (na prykladi Chekhii ta Slovachchyni) [Peculiarities of the transformation of social movements into political parties (on the example of the Czech Republic and Slovakia)]. Studium Europy Środkowej i Wschodniej. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie. Kutno, 2015. nr. 3. S. 7–16. [in Ukrainian]
3. Dębiec K. Slovak local and regional elections: stability above all. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-11-03/slovak-local-and-regional-elections-stability-above-all> [in English]
4. Kliuchovych A. (2021) Partiino-politychni rozvytok Slovachchyni v konteksti parlamentskykh vyboriv 2020 roku: kliuchovi trendy ta vyklyky [Party-political development of Slovakia in the context of the 2020 parliamentary elections: key trends and challenges]. Politychni partii i vybory: ukraïnski ta svitovi praktyky: zb. st. i tez za rezultatamy piatoi mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Politychni partii i vybory: ukraïnski ta svitovi praktyky» (pamiati Yuriia Romanovycha Shvedy) vid 28 lystopada 2020 roku. za red. Anatolii Romaniuka i Vitalii Lytvyna. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 2021. №5. S. 280–285. [in Ukrainian]
5. Leška D. (2013) Hlavné etapy formovania systému politických strán na Slovensku po roku 1989 [The main stages of the formation of the system of political parties in Slovakia after 1989]. Sociológia. 2013. Č. 1. S. 71–88. [in Slovak]
6. Lisnychuk O. (2015) Prorosiiske politychne lobi v krainakh Yevrosoïuzu v konteksti kryzy na Donbasi [Pro-Russian political lobby in the countries of the European Union in the context of the crisis in Donbas]. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. 2015. №5-6. S. 65–98. [in Ukrainian]
7. Marušiak J. (2018) Regional Elections in Slovakia – a New Reformation of the Slovak Political Scene? Contemporary European Studies. 2018. №1. S. 25–42. [in English]
8. Ostapets Yu. Kliuchovych A. (2021) Partiina sistema Slovachchyni: problemy funktsionuvannia ta tendentsii rozvytku na suchasnomu etapi [The party system of Slovakia: functioning problems and development trends at the current stage]. Rehionalni studii. 2021. №24. S. 59–66. [in Ukrainian]
9. Polačková A. Dudinský V. (2018) Tranzičny proces a východiskové podmienky stranického pluralizmu v Československu [Transition process and initial conditions of party pluralism in Czechoslovakia]. Politychni partii i vybory: ukraïnski ta svitovi praktyky: zb. st. i tez za rezultatamy nauk. konf. "Politychni partii i vybory : ukraïnski ta svitovi praktyky" (pamiati Yuriia Romanovycha Shvedy) vid 21 zhovtnia 2017 roku. vidp. za vypusk Anatolii Romaniuk, Vitalii Lytvyn. Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2018. № 2. S. 209–218. [in Slovak]
10. Romaniuk A., Lytvyn V. (2016) Porivnialnyi analiz politychnykh instytutiv krain Vyshehradskoi hrupy ta inshykh krain Tsentralno-Skhidnoi Yevropy [Comparative analysis of political institutions of the countries of the Visegrad Group and other countries of Central and Eastern Europe] : monohrafiia. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. 2016. 548 s. [in Ukrainian]
11. Rybář M. (2020) "Slovakia," in The European Parliament Elections of 2019 in East-Central Europe: Second-Order Euroscepticism. ed. V. Hloušek and P. Kaniok. Cham, Switzerland: Palgrave. 2020. S.29–51.[in English]
12. Skryl S. (2015) Reformuvannia politychnykh system Polshchi, Chekhii, Slovachchyni ta Uhorshchyni v umovakh intehratsii do Yevropeiskoho Soïuzu [Reforming the political systems of Poland, the Czech Republic, Slovakia and Hungary in the conditions of integration into the European Union]. European political and law discourse. 2015. S. 90–93. [in Ukrainian]
13. Strany PS a KDH vítajú postoj Slovenska po útoku Ruska na Ukrajinu, L'SNS a Republika ho kritizujú [The PS and KDH parties welcome Slovakia's stance after Russia's attack on Ukraine, the L'SNS and the Republic criticize it]. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/hyZbk9A/strany-ps-a-kdh-vitaju-postojslovenska-po-utoku-ruska-na-ukrajinu-lsns-a-republika-ho-kritizuju/>. [in Slovak]
14. Voľby do VÚC 2022 [Elections to VÚC 2022]. URL: <https://www.cas.sk/vuc-volby/2022/> [in Slovak]

15. Výsledky Spojených Regionálnych Volieb 2022 [Results of the United Regional Elections 2022]. URL: <https://volby.sme.sk/regionalne-volby/2022/vysledky> [in Slovak]
16. Výsledky volieb 2022: Rekordný počet Rómov a Rómiek sa stane starostom či starostkou [Election results 2022: A record number of Romani men and women will become mayors]. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/wJmUOYU/vysledky-volieb-2022-rekordny-pocet-romov-a-romiek-sa-stane-starostom-ci-starostkou/> [in Slovak]
17. Zelenko H. (2015) Peredumovy formuvannia konstruktivnoi opozytсии v krainakh Vyshehradskoi hrupy [Preconditions for the formation of a constructive opposition in the countries of the Visegrad Group]. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2015. Vyp. 2. S. 64–84. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 24.03.2023

Стаття рекомендована до друку 06.04.2023